

DOBRE PRAKTYKI W TURYSTYCE NA TERENACH OBJĘTYCH LOKALNĄ STRATEGIĄ ROZWOJU (LSR) OPRACOWANĄ PRZEZ LOKALNĄ GRUPĘ DZIAŁANIA (LGD) „PUSZCZA BIAŁOWIESKA”

Romuald Domański

Operacja pn. „CULT IN TOUR”

ma na celu wzmocnienie kapitału społecznego LGD „Puszcza Białowieska” i LGD „Stowarzyszenie Rozwoju Halkidiki SA - LGA” poprzez aktywny udział lokalnych społeczności w działaniach związanych z zachowaniem naturalnych zasobów przyrodniczo-kulturowych i zrównoważonym ich wykorzystaniem w turystyce.

**DEVELOPMENT ASSOCIATION
OF HALKIDIKI SA**
ORGANIZATION FOR LOCAL DEVELOPMENT

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Publikacja opracowana przez Lokalną Grupę Działania „Puszcza Białowieska” współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.3 "Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania" w ramach działania "Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER" Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Wprowadzenie

Produkty turystyczne charakteryzują się na ogół znacznym zróżnicowaniem w zależności od charakteru i funkcji jaką pełnią w praktyce. Ich różnorodność a przede wszystkim jakość i oryginalność rzutuje na poziom zainteresowania nimi turystów a tym samym na rozwój turystyki na określonym obszarze. Specyfika produktów w znacznym stopniu wynika z charakteru obszaru na jakim są one tworzone lub już funkcjonują. Niewątpliwie posiadają one swoją specyfikę w odniesieniu do obszarów wiejskich cechujących się niskim poziomem urbanizacji i bogactwem walorów przyrodniczych i kulturowych. Walory te stanowią w większości przypadków podstawę rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki. Nie mniej istotna jest również jakość kapitału ludzkiego i społecznego mieszkańców regionu a tym samym zdolność do przygotowania atrakcyjnej dla turystów oferty.

Jednym z regionów Polski, gdzie bogactwo zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz przedsiębiorczość mieszkańców przyczyniły się do stosunkowo szybkiego rozwoju turystyki wiejskiej, jest region Puszczy Białowieskiej. Intensyfikacja działań na rzecz rozwoju turystyki na obszarach wiejskich i zalesionych, prowadzona przez podmioty indywidualne, samorządy i organizacje pozarządowe miała miejsce w okresie ostatnich trzydziestu lat. Działaniami objęto nie tylko sam obszar regionu, ale również usprawnienie dojazdu z aglomeracji miejskich, zamieszczenie w Internecie szczegółowych informacji o produktach i usługach turystycznych, promocję oferty turystycznej na targach krajowych i międzynarodowych w dużych miastach Polski i za granicą.

Istotną rolę w osiągnięciu znacznej dynamiki rozwoju turystyki na obszarach wiejskich miała duża intensywność działań i innowacyjność zastosowanych narzędzi i metod, która jest kluczowym czynnikiem postępu w każdej dziedzinie gospodarki. W procesie rozwoju turystyki, poszczególne działania składały się z identyfikacji potencjalnych zasobów, charakterystycznych dla miejsca ich występowania, a następnie zarządzania nimi w sposób zrównoważony, często na zasadach partnerstwa wielu podmiotów. Dla fragmentu województwa podlaskiego opracowana została Lokalna Strategia Rozwoju (LSR), która jest wdrażana przez Lokalną Grupę Działania „Puszcza Białowieska”. LSR obejmuje cały powiat hajnowski oraz trzy gminy położone na obszarze powiatu Bielsk Podlaski tj.: gmina Boćki, Orla i gmina wiejska Bielsk Podlaski.

Wybrane dane dotyczące gmin objętych obszarem LSR [GUS, 2019]

	Gmina												Województwo podlaskie	Polska
	Białowieża	Bielsk Podlaski – gmina wiejska	Boćki	Czeremcha	Czyże	Dubicze Cerkiewne	Hajnówka – gmina miejska	Hajnówka – gmina wiejska	Kleszczele – gmina wiejska	Narew	Narewka	Orla		
Liczba ludności	219	660	418	311	196	148	204	384	246	345	360	270	11784	
L. ludności na 1 km ²	1	6	5	5	0	4	88	3	6	4	9	2	00	123

Lesistość w %	87,5	21,6	21,7	54,7	10,3	53,8	4,0	56,6	45,3	35,7	66,5	14,7	30,8	29,5
Liczba podmiotów w REGON	225	411	219	145	105	119	1617	287	154	196	203	141		
Liczba podmiotów w REGON na 1 tys. mieszkańców	102,7	62,2	52,3	46,5	53,6	80,2	78,9	74,7	62,4	56,7	56,2	52,2	89,6	117,5
Udział w wydatkach budżetu gminy: gospodarka komunalna i ochrona środowiska	14,9	4,7	5,1	9,4	5,9	11,9	9,6	5,7	12,7	10,7	17,3	15,5	0,1	
Udział w wydatkach budżetu gminy: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3,0	5,6	2,8	2,9	4,2	4,6	2,6	2,5	5,7	4,6	4,5	5,9	8,2	

Uwarunkowania środowiskowe obszaru objętego LSR

Obszar objęty LSR podlega przyjętej dla całego kraju zasadzie zrównoważonego rozwoju jako wiodącej zasady polityki ekologicznej państwa, zgodnie z podstawowymi aktami prawnymi, tj. Konstytucją RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku (art. 5) oraz Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska. Oznacza to, że wszelka działalność gospodarcza mająca na celu zapewnienie maksymalnego dobrobytu i podnoszenie jakości życia ludzi, musi uwzględniać w swoich planach aspekty ochrony środowiska tj. rozwój bez naruszenie równowagi systemów przyrodniczych. Stosunkowo niskiej jakości gleby na przeważającej części rejonu objętego LSR, stanowią jedną z przyczyn podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej w tym turystycznej, przez mieszkańców rejonu. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynoszący dla obszaru całego kraju 66,6, dla powiatu hajnowskiego wynosi tylko 52,6. Z całego obszaru powiatu jedynie na obszarze gminy Czyże, współczynnik ten wynoszący 68,2, jest wyższy od współczynnika dla całego kraju. Zrównoważone podejście do ochrony zasobów przyrody dotyczy również rozwoju turystyki i agroturystyki, dla której czynniki przyrodnicze w rejonie objętym LSR stanowią jeden z

kluczowych elementów rozwoju. Spośród różnych form turystyki, szczególnie turystyka wiejska przyczynia się do ochrony wartości terenów wiejskich, ograniczając szkodliwe oddziaływanie na środowisko, poprzez wykorzystanie istniejących zasobów gospodarstwa rolnego. Szczególnym bogactwem obszaru objętego LSR w skali międzynarodowej jest obszar Puszczy Białowieskiej, która została wpisana na listę Światowych Rezerwatów Biosfery UNESCO oraz jako transgraniczny Obiekt Światowego Dziedzictwa Ludzkości UNESCO. Dzięki bogactwu fauny i flory opartym na unikalnych w skali Europy kompleksach lasów naturalnych o cechach pierwotnych oraz restytucji żubra w 1929 r., Puszcza Białowieska stała się marką rozpoznawalną w wielu krajach Europy. Szacuje się, że na terenie polskiej części Puszczy Białowieskiej występuje około 350 gatunków porostów, 960 gatunków roślin wyższych, 3000 gatunków grzybów i 10964 gatunków zwierząt. Gmina Białowieża, dzięki bogactwu zasobów przyrodniczo-kulturowych posiada jeden z najwyższych w Polsce syntetyczny wskaźnik walorów turystycznych, wynoszący 0,358, plasujący gminę na siódmym miejscu w kraju.

Obszar objęty LSR zawiera wiele terenów objętych ochroną, m.in. Białowieski Park Narodowy – najstarszy park narodowy w Polsce, obszary Natura 2000, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, 1268 pomników przyrody i 727 hektarów użytków ekologicznych. Łącznie, 59% obszaru objęte jest różnymi formami ochrony przyrody. Na obszarze Białowieskiego Parku Narodowego wyróżnić można trzy, cieszące się szczególnym zainteresowaniem, atrakcje turystyczne, tj. Ścisły Rezerwat Przyrody o powierzchni 4747 ha, Park Pałacowy o powierzchni 48 ha oraz Rezerwat Pokazowy Żubrów o powierzchni 27,9 ha. Znajdują się w nim również oznakowane szlaki piesze, rowerowe i konne. Łączna powierzchnia obszarów chronionych wynosi 98,6 tys. ha. co stanowi 40,3 % obszaru objętego LSR, przy średniej dla kraju 32,5%, i dla woj. podlaskiego 32,0%.

Obszar objęty LSR charakteryzuje się również stosunkowo wysokim poziomem lesistości, wynoszącym 42,3% w roku 2019, przy wskaźniku na poziomie kraju, wynoszącym 29,5%. Sama gmina Białowieża, na obszarze której funkcjonuje ponad 90 gospodarstw agroturystycznych posiada wskaźnik lesistości 87,5 % [US Białystok, 2019].

Do zasobów przyrodniczych i jednocześnie atutów turystycznych obszaru objętego LSR zakwalifikować należy także rzekę Narewka, zagospodarowaną pod kątem organizacji spływów kajakowych, rzeki Narew i Nurzec oraz zalew Siemianówka. Stosunkowo niewysoki poziom zagospodarowania turystycznego zalewu Siemianówka nie pozwala na pełne wykorzystanie zalet jego geograficznej lokalizacji. Atutem dla rozwoju turystyki i agroturystyki jest również nieskażone środowisko przyrodnicze oraz niski poziom zanieczyszczenia powietrza. Puszcza Białowieska jest jedną z głównych atrakcji turystycznych województwa podlaskiego zaś jej kluczowymi elementami jest Białowieski Park Narodowy i żyjący na jego terenie żubr. Charakterystyczną cechą obszaru objętego LSR jest występowanie wszystkich prawnych form ochrony przyrody, oprócz parku krajobrazowego: park narodowy, obszary sieci Natura 2000, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, użytki ekologiczne. Na ich obszarach realizowana jest ochrona gatunkowa roślin i zwierząt. Największy udział obszarów chronionych występuje w gminie Narewka (99,3% ogółu powierzchni gminy) i Białowieża (93,8%), gdzie różnym formom ochrony podlega niemal cały ich obszar. Bardzo wysoki odsetek występuje także w gminie wiejskiej Hajnówka (61,6%) oraz Narew (42%). Niemal całkowity brak terenów podlegających prawnej ochronie występuje w mieście Hajnówka (1,1%), gminie Czyże (0,4%) i Boćki (0%). Tak znaczący udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni większości gmin powoduje wiele ograniczeń w

rozwoju działalności gospodarczej. Wymaga również wsparcia finansowego z programów zewnętrznych celem nie dopuszczenia do wzrostu dysproporcji ekonomicznych w skali województwa i kraju.

Podsumowując środowiskowe uwarunkowania rozwoju turystyki wiejskiej na obszarze objętym LSR, należy podkreślić, że działalność turystyczna posiada szczególnie korzystne, w porównaniu z innymi gałęziami gospodarki, predyspozycje do wdrażania zasad ekorozwoju. Zaleta ta jest wyjątkowo cenna, kiedy działalność prowadzona jest w sąsiedztwie obszarów chronionych i kiedy pogodzić należy cele ekologiczne dotyczące ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska naturalnego, z drugiej zaś, występuje potrzeba pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego. W samym zaś procesie kształtowania polityki rozwoju gmin i powiatów obejmujących obszary cenne przyrodniczo, środowisko przyrodnicze powinno być podstawowym wyznacznikiem możliwości a następnie głównym czynnikiem decydującym o wyborze wariantu koncepcji oraz weryfikującym rozwiązania przestrzenne w harmonii ze środowiskiem naturalnym.

Uwarunkowania kulturowe

Obszar objęty LSR charakteryzuje się bogatymi zasobami kulturowymi, będącymi rezultatem wielowiekowego mieszania się kultur: polskiej, białoruskiej i ukraińskiej i in.. Znajduje to odzwierciedlenie w dzisiejszym wizerunku tego obszaru jako pogranicza kulturowego. Ślady wielu kultur odnajdujemy w sferze materialnej, społecznej i duchowej. Na pierwszy plan wysuwają się zabytkowe układy przestrzenne wsi wraz z zespołami tradycyjnego budownictwa drewnianego mieszkalnego, gospodarczego i sakralnego. Na szczególną uwagę pod względem tradycyjnej architektury drewnianej zasługują trzy wsie położone w gminie Narew: Puchły, Soce i Trześcianka, tworzące Krainę Otwartych Okiennic. Również Białowieża wraz z zespołem Parku Pałacowego oraz oryginalnymi przykładami budownictwa drewnianego skupionymi przeważnie wzdłuż ulicy Stoczek i ulicy Tropinka stanowią cenne kulturowo świadectwo dawnych założeń planistycznych i wszystkie wpisane zostały do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Na osobną uwagę zasługują wydarzenia kulturalne oparte na wielokulturowości, m.in.: Międzynarodowy Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Soborze Św. Trójcy w Hajnówce, impreza folklorystyczna Noc Kupały w Białowieży, Noc Kupały w Dubiczach Cerkiewnych, Festiwal Kultur i Narodów „Z wiejskiego podwórza” w Czeremsze, przeglądy piosenek białoruskich, ukraińskich i kolęd prawosławnych, a także koncerty muzyki kameralnej i organowej w kościele w Hajnówce. Kulturowane są dawne umiejętności rękodzielnicze w postaci tkactwa, rzeźby w drewnie, hafciarstwa jak również dawne zawody głównie związane z gospodarką leśną.

W sferze dziedzictwa niematerialnego zasługuje na uwagę zachowanie miejscowego dialektu opartego w dużej mierze na języku białoruskim. Zachowały się obrzędy i zwyczaje związane z uprawą roli. Obchodzone są święta prawosławne i katolickie.

Obszar objęty LSR, posiada duży potencjał kulinarny, dający możliwość wykreowania wielu markowych produktów regionalnych. Utworzona w 2005 roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Lista Produktów Tradycyjnych zawiera obecnie zarejestrowanych 63 produktów z obszaru województwa podlaskiego, w tym również z rejonu objętego LSR m.in.: lipiec białowieski w kategorii miodów, twaróg hajnowski w kategorii produktów mlecznych oraz kiszka ziemniaczana i babka

ziemniaczana w kategorii gotowych dań i potraw. Zasoby kulturowe stanowią wciąż niedostatecznie wykorzystany kapitał rozwojowy obszaru.

Turystycznym produktem markowym jest Podlaski Szlak Bociani mający swój początek w Puszczy Białowieskiej, którego przewodnim elementem są licznie występujące bociany. Szlak ten został zaprojektowany w postaci kilku równoległych tras, dla turystów pieszych, rowerowych, konnych i samochodowych. Ten i wiele innych szlaków doskonale popularyzują zasoby kulturowe regionu łącząc funkcję aktywności fizycznej z rekreacją i edukacją kulturową.

Reasumując, rozwój turystyki kulturowej i interpretacja dziedzictwa stanowi wartość zarówno dla mieszkańców, jako depozytariuszy dbających o zachowanie własnej tożsamości, jak również turystów, ze względu na wymiar poznawczy i edukacyjny.

Dobre praktyki w działalności turystycznej

W rozwoju turystyki wiejskiej, tak jak w całej gospodarce, istotną rolę odgrywają dobre praktyki stanowiące przykłady wzorcowych produktów turystycznych, dających określone korzyści zarówno uczestnikom ruchu turystycznego i podmiotom je wdrażającym, jak również, w zależności od charakteru produktu, środowisku przyrodniczemu, kulturze i społeczności lokalnej. Produkty turystyczne wpisujące się w katalog dobrych praktyk posiadają określone cechy wyróżniające je spośród innych, dzięki wdrożeniu nowych pomysłów na sam produkt lub na jego modyfikację. Należy tutaj podkreślić istotne znaczenie wykorzystania lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych we wprowadzaniu innowacyjnych produktowych zastosowań (rozwiązań), gdzie źródłem inspiracji są zasoby obszaru w jakim są zlokalizowane. Dla naszych potrzeb definicję innowacyjności przyjęto z LSR: *Przez innowacyjność należy rozumieć zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie unikalnych i charakterystycznych lokalnych zasobów na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych) dotychczas nie stosowanych.*

Innowacyjności nie należy mylić z wysoką jakością, która, tak jak innowacyjność, finalnie związana jest z satysfakcją klientów, ale która może (i powinna) występować powszechnie, niezależnie od nowatorskiego charakteru produktów i w danym środowisku nie musi być czymś nowym. Należy też zaznaczyć, że przedsięwzięcie innowacyjne nie musi być nowe na rynku. Wystarczy, że występuje jednostkowo na określonym obszarze i z określonych przyczyn (ekonomicznych, organizacyjnych, jakości kapitału ludzkiego itp.) nie znalazło zastosowania w działaniach konkurencji.

W procesie identyfikacji produktów turystycznych dla potrzeb opracowania Katalogu Dobrych Praktyk, uwzględnione zostały następujące kategorie produktów turystycznych:

1. Produkty terytorialne i miejscowe, wraz z kompleksową obsługą:

- wioski tematyczne
- szlaki turystyczne (piesze, rowerowe, dla zmotoryzowanych, wodne, kolejowe i in.)
- obiekty turystyki wiejskiej (agrokwatery, pensjonaty i in.),
- wydarzenie nawiązujące do kultury danego miejsca (festiwale, pikniki, warsztaty, festyny i in.),

- galerie promujące zasłużonych mieszkańców obszaru LSR
- obiekty zabytkowe przystosowane do funkcji turystycznych
- muzea i skanseny prezentujące zasoby obszaru objętego LSR
- miejsca wytwarzania produktów lokalnych (pszczelarstwo, grzyby, przetwory owocowo-warzywne, wino i in.)
- miejsca sprzedaży produktów lokalnych (w agrokwaterze lub niezależnie)
- miejsca edukacji, w tym gospodarstwa edukacyjne (przyrodniczej, kulinarnej, rękodzielniczej, ekologicznej i in.).
- miejsca o tradycyjnej architekturze regionalnej dostępne dla turystów
- obiekty sakralne, których zarządcy współpracują z sektorem turystycznym
- miejsca kultywowania miejscowego rękodzieła, w formie m.in. warsztatów, wystaw, pokazów
- miejsca, które swoją atrakcyjnością wydłużają sezon turystyczny
- miejsca o szczególnych walorach przyrodniczych (rezerwaty przyrody, pomniki przyrody, ścieżki edukacji przyrodniczej, zwierzyńce i in.)
- miejsca o szczególnych walorach historycznych (budowle, założenia dworskie, cmentarze i in.)

2. Produkty marketingowe

- zastosowanie innowacyjnych kanałów i instrumentów promocji (m.in. nowe media)
- specyficzna sprzedaż oferty (sprzedaż pakietów itp.)

3. Produkty oparte na elementach organizacji i współpracy wielu podmiotów

- zarządzanie (produkty sieciowe)
- łączenie z turystyką wiejską innych rodzajów usług, nie czerpiących z kultury wsi (działalność sportowa, medyczna, ...)
- produkty wykorzystujące specyficzną organizację transportu do miejsca pobytu
- klastry
- funkcjonowanie organizacji pozarządowych wspierających promocję i rozwój turystyki wiejskiej
- agrokwatery posiadające status Miejsca Przyjaznego Rowerzystom przy Szlaku Rowerowym Green Velo

4. Produkty oparte na nowych technologiach

- informatyczne systemy rezerwacji,
- zastosowanie technologii ekologicznych w obiekcie turystycznym

Spośród produktów zawierających w sobie pewien potencjał innowacji, do katalogu dobrych praktyk zostaną zakwalifikowane te, których funkcjonowanie przynosi trwałe i powtarzalne rezultaty i będzie możliwe ich zastosowanie w podobnych warunkach przez inne podmioty, w innym miejscu.

Metodologia

Identyfikacja produktów turystycznych zawierających w sobie elementy innowacji zostanie dokonana za pomocą wywiadów pogłębionych i analizy dokumentów źródłowych. Respondentami będą kluczowe osoby w kreowaniu rozwoju turystyki na obszarze objętym LSR: przedstawiciele starostwa powiatowego, poszczególnych gmin, wybranych organizacji pozarządowych i instytucji państwowych (nadleśnictwa, dyrekcji Białowieskiego Parku Narodowego) . Szacunkowa liczba respondentów wynosi 20.

Następnym etapem będą wizytacje miejsc lokalizacji zidentyfikowanych produktów i pozyskanie materiałów informacyjnych ich dotyczących oraz ich ocena pod kątem zamieszczenia w Katalogu Dobrych Praktyk (zostaną zakwalifikowane tylko te produkty, które przynoszą konkretne, pozytywne rezultaty, zawierają w sobie elementy innowacyjne w skali obszaru objętego LSR, są trwałe i powtarzalne, możliwe do zastosowania przez inne podmioty w innym miejscu). Ocena zostanie dokonana w czterech kategoriach: siła pobudzania ruchu turystycznego, innowacyjność rozumiana jako brak lub niewielka liczba konkurencyjnych rozwiązań na obszarze objętym LSR, trwałość rozumiana jako realność funkcjonowania produktu w perspektywie czasowej i powtarzalność rozumiana jako ewentualność zastosowania przez inne podmioty w innym miejscu. W każdej kategorii zostanie zastosowana ocena od 1 do 3 punktów. W przypadku wstępnej oceny „0” w jakiegokolwiek kategorii, produkt nie zostanie zakwalifikowany do dalszej analizy pod kątem włączenia do Katalogu Dobrych Praktyk.

Ostatnim etapem będzie przygotowanie materiałów do publikacji w formie zdjęć i tekstu. Struktura informacji o każdym produkcie turystycznym będzie następująca:

1. Nazwa podmiotu odpowiedzialnego za produkt
2. Kontekst produktu (okoliczności, w jakich powstał)
3. Opis produktu
4. Adres strony w Internecie
5. Zdjęcie

Łączna liczba produktów, które zostaną zakwalifikowane do Katalogu Dobrych Praktyk, będzie wyłącznie wynikiem oceny produktów znajdujących się na obszarze objętym LSR i nie jest limitowana innymi uwarunkowaniami.

Zestawienie klasyfikowanych dobrych praktyk

L.P.	Nazwa produktu
1.	Agrokwatera "Na skraju puszczy"
2.	Borysówka - wieś drewniana
3.	Centrum Turystyki i Promocji
4.	Cerkiew Świętego Mikołaja w Białowieży

5.	Festiwal Czeremcha
6.	Festiwal Muzyki Cerkiewnej
7.	Festyn Archeologiczny w Zbuczu
8.	Galeria im. Tamary Sołoniewicz
9.	Karczma Osoczniaka
10.	Hajnowski Marcinek
11.	Muzeum Przyrodniczo-Leśne
12.	Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej
13.	Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa
14.	Pracownia Garncarska Hładyszka
15.	Projekt mydło
16.	Przy ławeczce
17.	Publikacje zawierające historie wsi
18.	Rezerwat Pokazowy Żubrów
19.	Sery z Puszczy Białowieskiej
20.	Stacja Białowieża Pałac
21.	Stacja Białowieża Towarowa
22.	Szlak Krainy Otwartych Okiennic
23.	Wilcza Noc
24.	Wioska tematyczna Borysówka
25.	Żubr Pompik

Agrokwatera „Na skraju puszczy”

Podmiot odpowiedzialny: Halina Wierzchowska

Kontekst

Region Puszczy Białowieskiej charakteryzuje się dużą liczbą obiektów turystyki wiejskiej oferujących noclegi oraz atrakcje w otoczeniu bazy noclegowej. Stosunkowo duża liczba turystów korzystających z tych obiektów wymaga podgrzewania znacznych ilości wody użytkowej oraz ogrzewania pomieszczeń, w których przebywają. Tradycyjnym materiałem grzewczym stosowanym powszechnie w regionie jest drewno, zaś w okresie dużych mrozów – węgiel. Spalanie tych surowców przyczynia się do zanieczyszczania powietrza spalinami zawierającymi wiele trujących związków chemicznych. Częściowym rozwiązaniem są stosowane w niektórych obiektach kolektory słoneczne. Nie mają one jednak zastosowania w ogrzewaniu pomieszczeń, a tym samym problem

zanieczyszczenia powietrza w okresie jesienno-zimowo-wiosennym występuje nadal w stosunkowo dużej skali.

Produkt

Kwaterna „Na skraju puszczy” korzysta w pełni z odnawialnych źródeł energii, nie zanieczyszczając spalinami atmosfery. Zainstalowana została gruntowa pompa ciepła oraz ogniwa fotowoltaiczne. Zastosowanie tych urządzeń całkowicie wyeliminowało z użycia drewno i węgiel. Przyczyniło się również do większego komfortu obsługi urządzeń grzewczych oraz obniżenia bieżących kosztów prowadzonej działalności agroturystycznej. Korzystający z kwatery turyści wyrażają dużą aprobatę dla ekologicznego profilu obiektu z którego korzystają, będąc na wypoczynku.

Informacje szczegółowe

www.naskrajupuszczy.eu

Borysówka – wieś drewniana

Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka

Kontekst

Mieszkańcy wielu podlaskich wsi, zajmują się nadal tradycyjnym rolnictwem, opartym na uprawie niewielkich areałów ziemi. Wsie o charakterze rolniczym nie wyróżniają się niczym szczególnym spośród innych a tym samym nie generują impulsów rozwojowych. Niskie dochody z drobnotowarowego rolnictwa powodują migrację ludzi młodych do miast i wyludnianie się wsi. Skutkiem tego jest na ogół spadek aktywności społecznej który przyczynia się do coraz słabszych kontaktów międzyludzkich. Prowadzi to ostatecznie do utraty wspólnotowości i sukcesywnego zamierania życia na wsi.

Skutecznym sposobem ożywienia gospodarczego i społecznego wsi jest wypracowanie pomysłu na jej rozwój, oparty na lokalnych zasobach przyrodniczych, kulturowych czy historycznych. Praca nad nową specjalizacją wsi integruje mieszkańców i czyni ich współautorami pomysłu, co znacznie ułatwia realizację etapów wdrożeniowych. Istotną rolę odgrywają też liderzy inicjujący kolejne zdarzenia prowadzące do zmiany świadomości mieszkańców, zmiany wizerunku wsi i podejmowania nowych form aktywności.

Wioski, których mieszkańcy posiadają nowy pomysł na rozwój są to tzw. wioski tematyczne. Cechują się wysokim stopniem wyróżnialności spośród innych, co z kolei przyciąga turystów i inwestorów.

Produkt

Wieś Borysówka znajduje się na terenie gminy Hajnówka. Liczy około 100 mieszkańców. Od kilku lat prężnie działa w niej Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka. Z jego inicjatywy podejmowane są działania edukacyjne i zabawowe związane z tematem drewna i jego roli w przeszłości i obecnie. Spacer przez wieś zabudowaną głównie drewnianymi budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi pozwala poznać kanony tradycyjnego podlaskiego budownictwa. Przy niektórych zagrodach znajdują się tablice z opisem dawnych zawodów związanych z obróbką drewna, tj.: snycerza, tracza, drwala, bednarza, kołodzieja. W środku wsi znajduje się „Maciejukowe Siedlisko” gdzie można zobaczyć, jak dawniej mieszkało, i samemu spróbować wykonywania dawnych czynności gospodarskich (cięcie drewna, tkanie na krosnach, pranie na tarze i z użyciem pralki „Frani”). Zwiedzający mogą też skosztować smakołyków regionalnej kuchni.

Programy oferowane turystom zawierają propozycje działań edukacyjnych i rekreacyjnych. Skierowane są do dzieci, młodzieży i dorosłych. Większość programów oparta jest na tradycyjnej kulturze mieszkańców, kształtowanej przez wielowiekowe sąsiedztwo terenów puszczańskich.

Informacje szczegółowe

<https://lot.bialowieza.pl/planujemy-pobyt/spedz-czas-aktywnie-oferta-wioski-tematycznej-borysowka-wies-drewniana/>

Centrum Turystyki i Promocji „Kraina Żubra”

Podmiot odpowiedzialny: Wydział Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego w Hajnówce

Kontekst

Region Puszczy Białowieskiej od wielu lat cieszy się dużym zainteresowaniem turystów krajowych i zagranicznych. W organizacji ruchu turystycznego na obszarze regionu duże znaczenie odgrywają miejsca obsługi turystów w zakresie informowania o atrakcjach, promowania wydarzeń i miejscowych produktów oraz upowszechniania ekoturystyki.

Funkcję informacyjną pełnią punkty informacji turystycznej działające w kilku miejscowościach regionu. Pośród nich istotną rolę odgrywa punkt informacji turystycznej obsługiwany przez Lokalną Organizację Turystyczną zlokalizowany w centrum Hajnówki, posiadający bogaty zasób materiałów promocyjnych dotyczących całego regionu, funkcjonujący przez cały rok. Ze względu jednak na fakt, że znaczna część turystów jedzie bezpośrednio do Białowieży, wskazane jest, aby umożliwić im korzystanie z punktu informacji turystycznej położonego przy trasie przejazdu.

Produkt

Centrum Turystyki i Promocji funkcjonuje od lipca 2020 roku. Zlokalizowane jest w Puszczy Białowieskiej przy drodze łączącej Hajnówkę z Białowieżą. Mieści się w nowoczesnym energooszczędnym budynku. Funkcjonuje przez cały rok.

Kluczową rolą jest informowanie turystów o ofercie turystycznej regionu. Ponadto organizuje wydarzenia promujące lokalnych twórców, tradycyjną sztukę i producentów wyrobów lokalnych.

Popularyzuje również aktywność fizyczną w postaci nordic walking i turystyki rowerowej. Centrum pełni ważną funkcję jako miejsce rozśrodkowania ruchu turystycznego na cały obszar regionu, informując o atrakcjach związanych z przyrodą, kulturą i tradycjach znajdujących się również poza Puszcza Białowieską.

Obsługę Centrum stanowią pracownicy Wydziału Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego w Hajnówce. Realizują oni wiele zadań związanych z projektami rozwoju turystyki w regionie. Kontakty z turystami i ich opinie dają pełny obraz satysfakcji i oczekiwań środowiska turystycznego, pozwalając na tworzenie harmonijnych koncepcji nowych produktów turystycznych.

Informacje szczegółowe

www.powiat.hajnowka.pl

Cerkiew Świętego Mikołaja w Białowieży

Podmiot odpowiedzialny: Parafia Prawosławna Św. Mikołaja w Białowieży

Kontekst

Region Puszczy Białowieskiej jest zamieszkały w znacznej części przez ludność wyznania prawosławnego. Znajduje się tam wiele cerkwi posiadających bogatą historię, architekturę wyróżniającą spośród innych budowli oraz cenne wyposażenie. Budzą one zainteresowanie turystów, jakkolwiek tylko nieliczne są udostępniane dla zwiedzających poprzez publiczne ogłoszenie informacji o godzinach otwarcia dla turystów. Niekiedy jest też możliwość kontaktu telefonicznego turysty z parafią celem umówienia się na zwiedzenie o określonej godzinie.

Produkt

Cerkiew Świętego Mikołaja znajduje się w centrum Białowieży. Została wybudowana pod koniec XIX wieku przez cara Aleksandra III jako element carskiej rezydencji. Cerkiew posiada bogate wyposażenie w postaci polichromii stanowiącej ilustrację Nowego Testamentu oraz unikalny ikonostas wykonany z chińskiej porcelany zdobionej japońską majoliką. Jest to jedyny taki ikonostas w Polsce i jeden z nielicznych na świecie. Cerkiew jest otwarta dla turystów codziennie w określonych godzinach podanych na tablicy informacyjnej na terenie obiektu oraz na stronie www. Można w niej również zakupić pamiątki o charakterze sakralnym. Stanowi doskonały przykład współpracy z sektorem turystycznym.

Informacje szczegółowe

www.facebook.com/cerkiewbialowieza

Festiwal Czeremcha Wielu Kultur i Narodów

Organizatorzy: Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej i Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze

Kontekst

Wschodnia część Polski, w tym Region Puszczy Białowieskiej, charakteryzuje się bogatymi zasobami kultury ludowej. Bogactwo to sprzyja rozwojowi turystyki etnograficznej, opartej na dziedzictwie kulturowym regionu. Wykorzystującej przede wszystkim miejsca i wydarzenia oparte na tradycjach m.in.: muzea regionalne, skanseny, folklorystyczne imprezy kulturalne, sanktuaria, gwarę i tradycje kulinarne, tradycyjne układy przestrzenne wsi ze starymi budynkami i tradycyjnym otoczeniem.

Bogactwo niematerialnego dziedzictwa mające źródło w wielokulturowości, predestynuje region do organizacji festiwali, zawierających dużą liczbę różnorodnych aktywności folklorystycznych. W rezultacie mogą one stanowić interesującą ofertę turystyczną oraz przyczyniać się do wzmocnienia poczucia tożsamości mieszkańców regionu.

Produkt

Wydarzenie „**Festiwal Czeremcha Wielu Kultur i Narodów**” (wcześniej pod nazwą Festiwal Wielu Kultur i Narodów „Z wiejskiego podwórza”) realizowany jest od wielu lat w gminnej miejscowości Czeremcha położonej przy granicy z Białorusią. Festiwal stanowi wielowymiarowe wydarzenie kulturowe mające zasięg międzynarodowy. Ideą festiwalu jest pokazywanie i przybliżanie miejscowej społeczności innych kultur oraz uczenie ludzi otwartości, szacunku i tolerancji.

Uczestnictwo w zróżnicowanych festiwalowych formach edukacji regionalnej integruje mieszkańców wokół podzielanych wspólnych tradycyjnych wartości.

Program zawiera koncerty muzyki folkowej w wykonaniu polskich i zagranicznych zespołów, konferencje, konkursy, pokazy, warsztaty, kiermasze, wystawy, przeglądy i turnieje. Szeroka gama festiwalowych atrakcji jest magnesem przyciągającym uczestników o zróżnicowanych potrzebach i oczekiwaniach.

Ułatwieniem a jednocześnie zachętą do uczestnictwa, jest specjalny, darmowy pociąg festiwalowy kursujący na trasie Warszawa Wschodnia-Czeremcha-Warszawa Wschodnia pierwszego i ostatniego dnia festiwalu.

Informacje szczegółowe

<https://www.festiwalczeremcha.pl>

Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej

Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie „Miłośnicy Muzyki Cerkiewnej”

Kontekst

Muzyka cerkiewna jest muzyką liturgiczną kościoła prawosławnego i kościołów obrządku wschodniego. Wykonywana jest bez towarzyszenia instrumentów muzycznych. Oparta jest na śpiewie jedno- lub wielogłosowym solowym lub chóralnym. W połączeniu z tekstem liturgicznym tworzy fragment nabożeństwa.

Rozwój muzyki cerkiewnej na przestrzeni wielu wieków przyczynił się do wzrostu zainteresowania tym rodzajem muzyki nie tylko w środowiskach wyznawców prawosławia, ale również pośród wielu innych kultur i religii. Znajduje to odzwierciedlenie w organizacji festiwali i licznych koncertów w wielu krajach Europy i świata. Hajnówka jest miejscem o szczególnych predyspozycjach do

organizacji wysokiej rangi wydarzenia w zakresie muzyki cerkiewnej, ze względu na wielowiekową historię dominującej tam religii prawosławnej i licznych wyznawców prawosławia w dniu dzisiejszym.

Produkt

Od kilkudziesięciu lat organizowany jest Festiwal Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce. Organizację festiwalu poprzedził przegląd chórów parafialnych w 1981 roku pod nazwą: Dni Muzyki Cerkiewnej. W następnych latach wydarzenie rozrastało się, osiągając wkrótce status międzynarodowego festiwalu o wysokiej randze artystycznej. Znacząca zmiana w organizacji festiwalu wiązała się z przeniesieniem go do nowo wybudowanego Soboru pod wezwaniem Świętej Trójcy w Hajnówce. W 2001 roku festiwal w pierwotnej formie został przeniesiony do Białegostoku. Pomimo tego, w Hajnówce jest kontynuowana organizacja festiwalu muzyki cerkiewnej. Specyfiką hajnowskiego festiwalu jest to, że duża część uczestników to zespoły parafialne, które wykonują muzykę cerkiewną przede wszystkim podczas uroczystości religijnych. Podkreślany jest bowiem religijny charakter tej muzyki. Cerkiew patronuje festiwalowi w Hajnówce i wspiera działania organizatorów. Organizacja festiwalu wykracza poza przestrzeń hajnowskiego Soboru i miasto Hajnówkę. W wielu miejscowościach w kraju odbywają się koncerty towarzyszące festiwalowi. Idea promocji walorów duchowych i artystycznych muzyki cerkiewnej jest realizowana na coraz większym obszarze. Hajnowski festiwal jest też inspiracją dla organizacji podobnych wydarzeń w wielu innych miastach i krajach.

Informacje szczegółowe

<https://festiwal.cerkiew.pl>

Festyn Archeologiczny w Zbuczu

Podmiot odpowiedzialny: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku, Urząd Gminy Czyże

Kontekst

Wyniki badań archeologicznych prowadzonych w różnych miejscach Regionu Puszczy Białowieskiej wskazują na ślady działalności człowieka na przestrzeni wielu wieków. Pośród nich są **kurhany, wały, mielerze, smolarnie i potażarnie** – powstałe w okresie od wczesnej epoki żelaza, przez okres wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza, po czasy nowożytne. Sukcesywnie prowadzone

badania archeologiczne przynoszą kolejne doniesienia o znalezionych strukturach liniowych, konstrukcjach z gliny i kamienia i zabytkach ruchomych.

Jedną z najstarszych pozostałości po budowlach obronnych posadowionych w międzyrzeczu środkowego Bugu i górnej Narwi jest grodzisko w Zbuczu z końca IX wieku. Gród był użytkowany jako obiekt schronieniowy w okresie pomiędzy końcem IX w. a połową lub trzecią ćwiercią X w. Po zniszczeniu konstrukcji obronnych pełnił on funkcję rytualną lub ceremonialną, która zakończyła się na przełomie X i XI w. W sąsiedztwie grodziska znajduje się wczesnośredniowieczne cmentarzysko z grobami w obstawie kamiennej oraz pochówkami kurhanowymi świadczącymi o grzebaniu zmarłych będących członkami plemion wschodniostowiańskich i ludności mazowieckiej.

Produkt

Wydarzeniem kultywującym dawną, bogatą przeszłość okolic wsi Zbucz jest festyn archeologiczny organizowany corocznie na terenie grodziska. Program festynu jest oparty na historycznej kulturze regionu i zamieszkujących go ludzi. Zawiera m.in.: prezentacje umiejętności wojów – pokazy walk i uzbrojenia, pokazy rzemiosła średniowiecznego (wytop żelaza, kowalstwo, garncarstwo), pokazy wyrobu średniowiecznej biżuterii, prezentację kuchni wczesnośredniowiecznej w postaci wyposażenia oraz sposobu przygotowania potraw.

W części artystycznej, program wydarzenia zawiera koncerty zespołów z Podlasia. Ponadto oferowane są wyroby kuchni regionalnej na stoiskach Kół Gospodyń Wiejskich oraz rękodzieło, wytwarzane przez miejscowych twórców.

Całość wydarzenia mocno akcentuje wartości historyczne i kulturowe regionu. Edukuje mieszkańców i turystów o bogactwie zawartym w przeszłości miejsca, zwraca uwagę społeczeństwa na problematykę ochrony zabytków.

Informacje szczegółowe

www.ugczyze.pl

Galeria im. Tamary Sołoniewicz

Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy w Narewce

Kontekst

Obszary położone w Regionie Puszczy Białowieskiej od wieków zamieszkałe są przez wymieszaną kulturowo ludność pochodzenia białoruskiego, polskiego, ukraińskiego i in. Do dnia dzisiejszego we wsiach i miasteczkach kultywowanych jest wiele tradycyjnych umiejętności rzemieślniczych i rękodzielniczych oddziedziczonych po dawnych mieszkańcach. Wielu twórców zamieszkuje na obszarze Narewki i okolicznych miejscowości. Reprezentowani są przez licznych malarzy i rzeźbiarzy. Są też tkaczki i hafciarki. Jest też artysta piszący ikony. Twórcy ci mają potrzebę wystawiania swoich prac, celem dotarcia do potencjalnego odbiorcy, promując jednocześnie swoją osobę i miejscowość z której pochodzą.

Produkt

Na wniosek lokalnych artystów, w 2007 roku, Urząd Gminy w Narewce oraz Gminny Ośrodek Kultury w Narewce podjęły decyzję o utworzeniu Galerii imienia Tamary Sołoniewicz – wybitnej reżyserki i scenarzystki urodzonej w 1938 roku w Narewce. W galerii prezentowane są wystawy malarskie, fotograficzne, wyrobów tkackich, rękowników, eksponatów z narewskich hut szkła. Są też organizowane lekcje historii i etnografii oraz inne zajęcia o charakterze edukacyjnym i integracyjnym. Popularyzowana jest również postać Tamary Sołoniewicz oraz jej twórczość.

Informacje szczegółowe

www.narewka.pl

Hajnowski Marcinek

Podmiot odpowiedzialny: poszczególni wytwórcy

Kontekst

Każdy region w Polsce i na świecie posiada tradycje kulinarne. Znaczna część starych receptur została wyparta z użytku i uległa całkowitemu zapomnieniu, jednak niektóre, stosowane przez kolejne pokolenia, przetrwały do dnia dzisiejszego. Produkty tradycyjne, na nowo odkrywane,

promowane przez media i podmioty odpowiedzialne za rozwój lokalny i regionalny, stanowią wartościową atrakcję turystyczną.

Region Puszczy Białowieskiej również posiada bogate tradycje kulinarne. W znacznym stopniu związane są one z wielokulturowością i bogactwem zasobów przyrody. Także funkcjonowanie w przeszłości Pałacu Carskiego w Białowieży i obyczaje w nim panujące miały wpływ na rodziny mieszkańców regionu będące w służbie u cara. Pieczone w pałacu ciasto zwane Marcinkiem, zyskało popularność wśród miejscowej społeczności i sposób jego przygotowania przetrwał do czasów współczesnych.

Produkt

Hajnowski Marcinek został wpisany w 2016 roku na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa

i Rozwoju Wsi w kategorii: Wyroby piekarnicze i cukiernicze w woj. podlaskim. Jest to ciasto wytwarzane

w oparciu o starą tradycyjną recepturę, stosowaną już ponad 100 lat temu. Przygotowuje się je z około 30 sztuk cienko rozwałkowanych placków o grubości do 2 mm każdy, przełożonych masą śmietanową. Do jego wytworzenia niezbędne są stosunkowo łatwo dostępne składniki (jaja, śmietana, masło, mąka), jednak proces przygotowania jest niezwykle czasochłonny. Ciasto jest dostępne w wybranych hajnowskich piekarniach i cukierniach oraz niektórych restauracjach w Hajnówce i Białowieży

Informacje szczegółowe

<https://bialowieza.travel/musisz-sprobowac/produkty-lokalne/spozycze/marcinek/atrakcja/99>

Karczma Osoczniaka

Podmiot odpowiedzialny: Sergiusz Niczyporuk Białowieskie Sióło

Kontekst

Oferta obiektów gastronomicznych zawierająca potrawy regionalne skutecznie przyciąga turystów nawet na krótkie pobyty, stanowiąc samodzielną atrakcję turystyczną. Jednak w gastronomii istotny jest nie tylko rodzaj i jakość oferowanych potraw. Duże znaczenie ma również nawiązanie do tradycji miejsca, w którym potrawy są oferowane. We wnętrzach obiektów gastronomicznych

świadczy o tym wystrój i stworzony klimat, zaś w otoczeniu zewnętrznym, występowanie elementów właściwych dla tradycji regionu.

W Regionie Puszczy Białowieskiej popularna jest kuchnia białoruska oferująca tradycyjne białoruskie dania oraz kuchnia kresowa oferująca tradycyjne potrawy wielu kultur związanych w przeszłości i obecnie z regionem. Tylko nieliczne obiekty gastronomiczne kompleksowo wpisują się w dziedzictwo regionu, kultywując tradycje kulinarne, korzystając jednocześnie z obiektów o miejscowej, tradycyjnej architekturze. Stanowi to o ich wyjątkowości i zainteresowaniu klientów..

Produkt

Karczma Osoczniaka (osoczniak – dawny strażnik leśny) zlokalizowana jest w niewielkiej wsi Budy położonej w sąsiedztwie Białowieży. Mieści się w drewnianym tradycyjnym podlaskim budynku. Oferuje potrawy kuchni kresowej, wywodzące się z tradycji kuchni białoruskiej, polskiej, ukraińskiej, żydowskiej i cygańskiej. Wnętrze stylizowane jest na dawną karczmę. Wystrój zawiera wiele ludowych elementów. Obsługa używa regionalnych strojów. Wewnątrz rozbrzmiewa kresowa muzyka, podkreślając wielokulturową specyfikę miejsca. Stanowi doskonały przykład miejsca „z duszą”.

Informacje szczegółowe

www.bialowieskiesiolo.pl

Muzeum Przyrodniczo – Leśne w Białowieży

Podmiot odpowiedzialny: Białowieski Park Narodowy

Kontekst

Puszcza Białowieska zajmuje obszar ok. 150 tys. ha z czego 42% znajduje się na obszarze Polski zaś pozostała część na obszarze Białorusi. Fragmenty puszczy stanowią lasy o charakterze pierwotnym, co czyni je wyjątkowymi w skali Europy. Drzewostan puszczy cechuje się wielkim bogactwem

gatunkowym. Przeważającą część zajmują lasy iglaste, znacznie mniejszą zaś lasy liściaste. Niezwykle bogate gatunkowo są puszczańskie siedliska roślin zielnych i grzybów, Puszcza Białowieska jest również naturalnym środowiskiem życia licznych ssaków, ptaków, płazów, gadów i ryb. Szczególne bogactwo zasobów przyrodniczych Puszczy Białowieskiej spowodowało utworzenie w jej części jednego z pierwszych w Polsce i Europie parku narodowego o nazwie „Park Narodowy Białowieży” a następnie Białowieski Park Narodowy. Od 1979 roku Puszcza Białowieska jest na liście światowego dziedzictwa UNESCO, zaś od 2005 roku polska część Puszczy Białowieskiej została uznana za światowy rezerwat biosfery.

To niezwykle bogactwo zasobów przyrodniczych skupione w jednym regionie skłania do wykorzystania go jako miejsce fachowej edukacji przyrodniczej w formach dostosowanych do potrzeb turystów i szkół różnego stopnia. Sprzyja temu profesjonalizm podmiotów zarządzających puszczą.

Produkt

Muzeum Przyrodniczo-Leśne w Białowieży jest obiektem wyróżniającym się spośród pozostałych obiektów edukacyjnych w obrębie Puszczy Białowieskiej. Zlokalizowane jest w nowoczesnym budynku, w którym w sposób innowacyjny i atrakcyjny dla zwiedzających prezentowane są zasoby przyrodnicze Puszczy Białowieskiej. Obejmują one faunę i florę oraz część kulturową w zakresie sposobów historycznego użytkowania puszczy. Zagadnienia przyrodnicze przedstawione są w postaci dioram z użyciem środków audiowizualnych. Dodatkowo można skorzystać z zainstalowanych na miejscu komputerów aby uzyskać szybki dostęp do dodatkowych informacji. Muzeum zarządzane przez Białowieski Park Narodowy jest najstarszym w Polsce tego typu obiektem.

Informacje szczegółowe

www.bpn.com.pl

Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce

Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce

Kontekst

Obszar objęty LSR stanowi największe skupisko ludności białoruskiej w Polsce – w powiecie hajnowskim ok. 40%, bielskim ok. 20%. Funkcjonują tu szkoły z nauką języka białoruskiego, działają liczne białoruskie organizacje, pracuje też Białoruskie Radio „Racja” i wydawana jest też prasa w języku białoruskim. W Regionie Puszczy Białowieskiej odbywa się wiele imprez kulturalnych opartych na białoruskiej kulturze i tradycjach regionu. Dbałość mieszkańców o zachowanie białoruskiej kultury wzmacnia ich więzi narodowościowe, ale też ubogaca kulturowo region, podnosząc atrakcyjność turystyczną.

Produkt

Muzeum powstało z inicjatywy białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce. Budowa trwała około 20 lat od początku lat 80-tych XX wieku. Zlokalizowane jest w centrum miasta Hajnówka. Celem inicjatywy jest zachowanie dziedzictwa kulturowego Białorusinów, m.in. poprzez kulturę materialną oraz inicjowanie i upowszechnianie szeroko pojętej działalności kulturalno - oświatowej współczesnej białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce.

Muzeum prezentuje wystawy stałe związane z wielowiekową kulturą ludności białoruskiej zamieszkującej Białostoczczyznę. Są to: „Białoruska zagroda” - ekspozycja pokazująca typową wiejską zagrodę z jej wyposażeniem, „Białoruski kalendarz” – ekspozycja prezentująca życie i pracę białoruskiej ludności Podlasia zgodnie z cyklem pór roku i „Rzemiosło na białoruskiej wsi Podlasia” – ekspozycja prezentująca dawne rzemiosło wykonywane w białoruskich wsiach i miasteczkach.

Muzeum organizuje również wystawy czasowe prezentujące prace współczesnych twórców w postaci malarstwa, rzeźby, tkaniny artystycznej, fotografii.

Cykliczną inicjatywą realizowaną od 12 lat, celem promocji białoruskiej kultury, jest organizacja festynów „I tam żyć ludzi” we wsiach wschodniej Białostoczczyzny.

Informacje szczegółowe

www.muzeumbialoruskie.pl

Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa

Podmiot odpowiedzialny: Stanisław Mierzwiński

Kontekst

Początki kowalstwa sięgają okresu, kiedy poznano sposoby pozyskiwania metalu poprzez jego wytop z rud metali. Początkowo domeną kowali był wyrób zbroi i elementów uzbrojenia. Od czasu, kiedy kowale zaczęli wyrabiać narzędzia do uprawy roli, ich rola znacznie wzrosła. Wzrosła też liczba kowali i zakładów świadczących usługi związane z obróbką żelaza. Usługi kowalskie prowadzone były prawie w każdej miejscowości. Podstawowym zajęciem kowali było wykuwanie podków i gwoździ do ich mocowania oraz podkuwanie i pielęgnacja końskich kopyt. Poza tym kowale wykonywali wiele innych potrzebnych w gospodarstwie przedmiotów, jak: sierpy, kosy, lemiesz do pługów, zęby do bron, kraty do okien, okucia drzwiowe, zawiasy, okucia skrzyń, okucia do wozów, obręcze do beczek, gwoździe budowlane. Ich istotna rola w funkcjonowaniu wsi i małych miast stawiła kowali wysoko w hierarchii mieszkańców. Zawód kowala był jednym z najważniejszych zawodów wykonywanych przez człowieka.

W 1927 roku powstał zakład kowalski Bolesława Mierzwińskiego w Hajnówce. W okresie międzywojennym miasto Hajnówka stanowiło centrum usług rzemieślniczych w regionie. Znajdowały się tu m.in. zakłady stolarskie, krawieckie, zakład kołodziejski, smolarnia.

Produkt

Muzeum utworzone zostało w 2003 r. z inicjatywy właściciela obiektu Stanisława Mierzwińskiego, na bazie rodzinnej kuźni, o kilkudziesięcioletniej historii. Muzeum posiada bogate zbiory w postaci narzędzi, wyrobów i urządzeń kowalskich, maszyn rolniczych, modeli pieców, urządzeń niezbędnych do wytopu żelaza z rud darniowych, żużli po piecowiskach z okresu prehistorycznego. Poza zwiedzaniem ekspozycji, w ofercie są też pokazy kucia żelaza oraz zajęcia edukacyjne dla młodzieży szkolnej z historii kowalstwa. Muzeum prezentuje prawie całkowicie zapomniane rzemiosło należące do tzw. ginących zawodów, przypominając o prestiżowej roli kowala w dawnych wsiach i miasteczkach.

Hajnowskie muzeum jest członkiem Świętokrzyskiego Stowarzyszenia Dziedzictwa Przemysłowego z/s w Kielcach. Opiekę merytoryczną nad nim sprawuje Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie oraz Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. S. Woydy w Pruszkowie.

Informacje szczegółowe

<http://www.hajnowka.pl/strona/dla-turysty-atrakcje-muzea/901-muzeum-kowalstwa-i-slusarstwa>

Pracownia Garncarska Hładyszka

Podmiot odpowiedzialny: Miejski Ośrodek Kultury w Kleszczelach

Kontekst

Początki garncarstwa w Kleszczelach sięgają XVI wieku. Był to również okres kiedy w stosunkowo krótkim czasie, Kleszczele stały się prężnym ośrodkiem garncarskim na Podlasiu. Rzemiosło to, było bardzo popularne ze względu na duże zapotrzebowanie na wyroby z gliny w gospodarstwach domowych.

Okres międzywojenny stanowił kontynuację dawnych tradycji garncarskich w Kleszczelach. Funkcjonowało tam wtedy 13 garncarzy. Liczba ta zaczęła spadać po zakończeniu II wojny światowej. Wprowadzanie na rynek nowych konkurencyjnych wyrobów fabrycznych, eliminowało sukcesywnie rzemieślników i rękodzielników.

Jeszcze w 1962 roku w regionie hajnowskim funkcjonowały 3 pracownie garncarskie: 2 w Kleszczelach i 1 w Łuce gm. Narew.

Ostatnim garncarzem w Kleszczelach był Leon Sołóściukiewicz. Jego zakład funkcjonował w latach 70-tych XX wieku. Swoje wyroby sprzedawał białostockiej Cepelii. Okres końcowy XX wieku to sukcesywnie odchodzenie w niepamięć zawodu garncarza, stanowiącego część chlubnej historii miasta Kleszczele.

Produkt

Pracownia garncarska Hładyszka w Kleszczelach powstała w 2020 roku. Została utworzona z inicjatywy Miejskiego Ośrodka Kultury. Celem jej działalności jest ochrona przed całkowitym zapomnieniem popularnego niegdyś w Kleszczelach zawodu garncarza. Pracownia prowadzi zajęcia edukacyjne dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych, organizuje pokazy i prelekcje dla turystów. Prowadzi również okazjonalną sprzedaż własnych wyrobów ceramicznych w formie okolicznościowych pamiątek z wizyty w Kleszczelach.

Istotnym elementem rozwojowym pracowni jest sukcesywne odkrywanie nieznanych dotychczas elementów historii garncarstwa w Kleszczelach, celem ich wykorzystania i popularyzacji w prowadzonej obecnie działalności.

Informacje szczegółowe

<https://hladyszka.pl/pracownia-garncarska/>

Projekt mydło

Podmiot odpowiedzialny: AGOXA Marek Adam Hubert

Kontekst

Sąsiedztwo unikatowej w skali europejskiej Puszczy Białowieskiej i Białowieskiego Parku Narodowego wpisanych na listę obiektów światowego dziedzictwa UNESCO wskazuje na potrzebę świadomego podejmowania i prowadzenia każdej działalności gospodarczej w sposób harmonijny ze środowiskiem. Uwzględnianie aspektów ochrony walorów przyrodniczych jest istotne nie tylko w odniesieniu do działających na dużą skalę podmiotów gospodarczych, ale również tych jednoosobowych, funkcjonujących w małych miejscowościach, o niewielkiej skali produkcji i usług.

Produkt

Przedsięwzięcie gospodarcze o charakterze manufaktury pod nazwą „Projekt mydło” zlokalizowane jest w miejscowości Policzna, obok której przebiega szlak rowerowy Green Velo. Użytkownicy szlaku są częstymi gośćmi manufaktury.

Właścicielka w oparciu o własne, pozytywne doświadczenia opracowała receptury wyrobów kosmetycznych opartych wyłącznie na naturalnych komponentach. Kosmetyki nie są rozcieńczane wodą. Wytwarzane są bez użycia oleju palmowego i tłuszczów pochodzenia zwierzęcego. Stosowane surowce posiadające stosowne, wymagane certyfikaty. Do opakowań wytwarzanych wyrobów używany jest wyłącznie papier i szkło. We współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury w

Kleszczelach, właścicielka prowadzi zajęcia edukacyjne z dziećmi i dorosłymi w zakresie rozpoznawania i właściwości ziół. Przedsięwzięcie jest klasycznym przykładem tzw. odpowiedzialnego biznesu.

Informacje szczegółowe

www.projektmydlo.pl

Spotkania "Przy ławeczce"

Podmiot odpowiedzialny: Gminny Ośrodek Kultury w Narewce

Kontekst

Pandemia spowodowana COVID-19 przyczyniła się do osłabienia więzi międzyludzkich, wskutek ograniczeń w dotychczasowych, codziennych kontaktach. Symbolem nowej sytuacji w środowiskach wiejskich Ziemi Hajnowskiej stały się puste ławeczki, zwyczajowo kiedyś lokalizowane prawie przed każdym wiejskim domem. Stanowiły one miejsca spotkań i rozmów rodzinnych i sąsiedzkich. Przy nich toczyło się też życie towarzyskie. Dzisiaj już prawie całkowicie opustoszały wskutek przemian kulturowych i społeczno-gospodarczych na wsi. Są świadectwem zaniku więzi wspólnotowych mieszkańców i osłabienia współpracy i aktywności społecznej. Wskazują na potrzebę inicjowania wspólnych przedsięwzięć dających nowe impulsy do rozwoju społeczno-gospodarczego.

Produkt

Projekt „Przy ławeczce” realizowany jest na obszarze gminy Narewka przez Gminny Ośrodek Kultury we współpracy z poszczególnymi sołectwami z terenu gminy. W ustalonym wcześniej terminie, w danej miejscowości odbywa się pochód przez wieś, do którego dołączają mieszkańcy oczekujący przy ławeczkach. Na czele pochodu idzie akordeonista i intonuje lokalne, znane powszechnie ludowe piosenki. Wtórują mu uczestnicy przemarszu. Przemarsz kończy się spotkaniem przy ognisku lub w świetlicy, z poczęstunkiem przygotowanym przez mieszkańców wsi. Wydarzenie to

jest atrakcją dla mieszkańców, ale przede wszystkim dla turystów, którzy uczestnicząc w nim, poznają kulturę pogranicza i miejscowe zwyczaje. Integrują się z mieszkańcami, wspólnie bawiąc się na ludową nutę.

Informacje szczegółowe

www.narewka.pl

Publikacje zawierające historie wsi i ich mieszkańców

Podmiot odpowiedzialny: Urząd Gminy Czyże

Kontekst

Okres ostatnich kilkudziesięciu lat spowodował znaczne zmiany na wsi podlaskiej. Transformacja gospodarcza przyczyniła się do masowej migracji ludzi młodych do miast w celu poszukiwania pracy oraz kontynuowania nauki na uczelniach. Większość z nich nie wróciła już do rodzinnych miejscowości, zakładając rodziny w nowych miejscach, aklimatyzując się w nowych środowiskach. Nie wszyscy jednak zerwali więzi łączące z miejscami ich dzieciństwa i wczesnej młodości. Odwiedzają oni obecnie rodzinne miejscowości, w których mieszkają jeszcze członkowie rodziny i dawni znajomi. Często inwestują też w dawne rodzinne domostwa, modernizując je odpowiednio do swoich współczesnych potrzeb. Jest to istotny segment turystyki, wynikający z potrzeby powrotu do korzeni. Czynnikiem mobilizującym do odnowienia relacji z przeszłością są często informacje w mediach zawierające historyczne opisy rodzinnych miejscowości i ich zasłużonych mieszkańców.

Produkt

Urząd Gminy w Czyżach od kilku lat publikuje historie kolejnych wsi położonych na obszarze gminy. Ich autorami są lokalni miłośnicy historii, pasjonaci „małych ojczyzn” – Jerzy Plewa i Jan Łobuziński. Opracowania zawierają odniesienia do historycznych dokumentów, informacje oparte na relacjach

mieszkańców poszczególnych wsi oraz zdjęcia dokumentujące mieszkańców i wydarzenia z ich życia. Są wartościowym zapisem przeszłości w przekroju kilku wieków. Stanowią dokumenty utrwalające tożsamość miejsc i ludzi tam żyjących. Budzą duże zainteresowanie pośród dzisiejszych mieszkańców opisywanych wsi jak również osób które je niegdyś zamieszkiwały.

Informacje szczegółowe

www.ugczyze.pl

Rezerwat pokazowy żubrów

Podmiot odpowiedzialny: Białowieski Park Narodowy

Kontekst

W końcowym okresie I wojny światowej żubry żyjące na wolności zagrożone były całkowitym wyginięciem. Początek zabiegów o odbudowę populacji żubra nastąpił w latach dwudziestych i trzydziestych ubiegłego wieku. W niepodległej Polsce wprowadzono stosowne akty prawne chroniące żubra. Już w tych czasach podjęto też działania w kierunku restytucji żubra na ziemiach polskich. Puszcza Białowieska była jednym z kilku w Polsce miejsc, gdzie starano się rozwijać hodowlę żubrów celem powiększenia stada. Pierwsze żubry dla nowego białowieskiego zwierzyńca pochodzące z europejskich ogrodów zoologicznych zostały przywiezione w 1929 roku. Opiekę nad nimi przejęło Nadleśnictwo Rezerwat przekształcone wkrótce w Białowieski Park Narodowy. Pomimo zubożenia liczebności białowieskiego stada w okresie II wojny światowej, znaczna liczba żubrów pozostała w zwierzyńcu, służąc dalszemu rozrodowi. Już w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku pierwsze żubry zostały wypuszczone na wolność. Aktualnie populacja żubra na świecie liczy kilka tysięcy osobników, z czego kilkaset żyje na wolności w polskiej części Puszczy Białowieskiej. W Polsce żubr objęty jest całkowitą ochroną gatunkową. Jako największy ssak lądowy Europy stanowi atrakcję turystyczną dla wszystkich grup wiekowych.

Produkt

Rezerwat Pokazowy Żubrów znajduje się na terenie Białowieskiego Parku Narodowego. Powstał na bazie utworzonego w 1937 roku zwierzyńca, w którym restytuowano tarpana leśnego. W 1955 roku utworzono zagrodę dla żubrów, dla celów turystycznych.

W rezerwacie, w warunkach zbliżonych do naturalnych, eksponowane są również inne zwierzęta żyjące w Puszczy Białowieskiej m.in. wilki, dziki, jelenie, koniki polskie, sarny. Wizyta w rezerwacie jest w pełni bezpieczna dla zwiedzających. Pozwala obserwować i fotografować dzikie zwierzęta, które nie zawsze można spotkać na puszczańskim szlaku. Rezerwat pełni funkcję turystyczną oraz edukacyjną dla młodzieży szkolnej odwiedzającej Białowieżę. Stanowi jedną z największych atrakcji Regionu Puszczy Białowieskiej. Na terenie rezerwatu znajduje się Pawilon Edukacyjny. Jest to współczesny technologicznie budynek pasywny mieszczący m.in. 12 stanowisk, przy których w postaci multimedialnej można uzyskać wiedzę o żubrach. Mieści się tam również punkt informacji turystycznej, kasę i sale ekspozycyjne. W hallu wejściowym znajdują się biletomaty.

Informacje szczegółowe

www.bpn.com.pl

Sery z Puszczy Białowieskiej

Podmiot odpowiedzialny: Adam Lewczuk „Sery z Puszczy Białowieskiej”

Kontekst

Obszary Regionu Puszczy Białowieskiej posiadają zróżnicowany charakter. Część pokryta jest lasami i puszczeniami, część posiada charakter rolniczy w postaci uprawnych pól i łąk. Wysoki poziom ekologizacji będący m.in. rezultatem niskiego zaludnienia oraz braku szkodliwych wpływów zakładów przemysłowych sprzyja produkcji wyrobów spożywczych o wysokich walorach zdrowotnych i smakowych. Na liście produktów lokalnych regionu są: oleje, konfitury, przetwory, grzyby, przyprawy, zioła, herbaty, sery i wyroby mleczarskie, miody, ciasta i wyroby piekarnicze oraz alkohole. Produkty te można nabyć w miejscowych sklepach lub u producentów. Większość z nich można też nabyć przez Internet, niekoniecznie przyjeżdżając w okolice Puszczy Białowieskiej. Istotne znaczenie dla atrakcyjności nabywanych przez turystów produktów mają organizowane przez wytwórców prezentacje procesów wytwarzania i degustacje na terenie zakładów wytwórczych.

Produkt

Serowarnia „Sery z Puszczy Białowieskiej” znajduje się w Hajnówce. Jest niewielką, rodzinną firmą założoną w 2018 roku. Jej szybki rozwój jest zdeterminowany przez pasję i zaangażowanie właścicieli.

W ofercie są sery dojrzewające i wędzone z dodatkiem różnych ziół i przypraw, sery pleśniowe i świeże z dodatkami, korniczki serowe, masło i inne wyroby. Sery wytwarzane są ręcznie. Do ich produkcji właściciele używają mleka o wysokiej wartości mikrobiologicznej od krów będących pod nadzorem weterynaryjnym. W procesie wytwarzania stosują wyłącznie podpuszczkę mikrobiologiczną (wegetariańską) i szlachetne szczepy bakterii. Podczas zakupów w przydomowym sklepie, właściciele dzielą się chętnie informacjami na temat produkcji sera oraz proponują degustację oferowanych wyrobów.

Informacje szczegółowe

[Facebook.com/serypuszczy](https://www.facebook.com/serypuszczy)

Stacja Białowieża Pałac

Podmiot odpowiedzialny: Stacja Białowieża Pałac, Halina Pabian

Kontekst

W drugiej połowie XIX wieku zostały wybudowane pierwsze linie kolejowe na obszarze zaboru rosyjskiego. Większość budowli stacyjnych była projektowana przez rosyjskich architektów z zachowaniem rosyjskiego stylu budownictwa. Na ogół więc budynki posiadały bogate zdobnictwo architektoniczne i wyróżniały się spośród innych znaczną ilością elementów dekoracyjnych. W 1897 roku została zbudowana linia kolejowa z Hajnówki do Białowieży i stacja Białowieża Pałac, zaś kilka

lat później stacja Białowieża Towarowa. Stacja Białowieża Pałac ze względu na dodatkową, reprezentacyjną funkcję, pomimo krótkiego okresu budowy, posiadała wiele misternych zdobień stanowiąc kolejną perłę architektoniczną w kompleksie carskich budowli. Nie dotrwała jednak do dzisiejszych czasów tak jak wiele innych budowli, wskutek działań wojennych i późniejszych zaniedbań.

Produkt

W latach 2014-2015 prywatny inwestor wykupił teren dawnego dworca kolejowego i dokonał budowy nowego drewnianego pawilonu nawiązującego formą do dawnej budowli dworcowej. Pomimo zmian w stosunku do oryginalnej budowli w postaci skrócenia obiektu i jego odwrócenia w odniesieniu do parku i pałacu, dzisiejszy dworzec doskonale nawiązuje architekturą do pierwotnej budowli, zwracając uwagę niecodziennym kształtem konstrukcji i licznymi zdobieniami. Zarówno rampa dworcowa jak też przyległy teren zostały zagospodarowane pod kątem turystów, w postaci: Alei Gwiazd Puszczy Białowieskiej (tropy i odlewy zwierząt puszczańskich), placu zabaw „Ścieżki natury”, ogrodu przyjaznego bioróżnorodności. Dworzec nie pełni więc dzisiaj funkcji obsługi podróżnych, ale oferuje zabawowe formy edukacji przyrodniczej skierowanej do dzieci oraz przestrzeń rekreacyjną dla dorosłych. Daje też wyobrażenie o pierwotnym jego kształcie sprzed ponad 120 lat.

Informacje szczegółowe

<http://wejmutka.pl>

Stacja Białowieża Towarowa

Podmiot odpowiedzialny: Białowieża Towarowa Restauracja Carska - Michał Drynkowski

Kontekst

Okres carskich rządów pozostawił po sobie wiele trwałych śladów na obszarze Białowieży. Jednym z miejsc które przetrwało w niewiele zmienionym kształcie jest dworzec kolejowy Białowieża Towarowa.

Dworzec ten pełnił funkcję pomocniczą w odniesieniu do wybudowanego wcześniej dworca Białowieża Pałac. Stanowił miejsce postojowe dla składów towarowych i osobowych przyjeżdżających do Białowieży. Drewniany budynek dworcowy został zbudowany w 1903 roku. Mieścił poczekalnię, kasę i pomieszczenia służbowe. W sąsiedztwie budynku dworcowego znajdowała się wieża ciśnień i kilka budynków magazynowych.

Dworzec był wykorzystywany również w okresie międzywojennym. Służył jako miejsce postojowe dla salonek, którymi przyjeżdżali na polowania wysoko postawieni polscy urzędnicy. Z dworca korzystał też ówczesny prezydent Ignacy Mościcki.

W latach powojennych dworzec pełnił funkcję obsługi podróżnych, korzystających z linii kolejowej Białowieża – Hajnówka. W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku, budynek dworcowy i wieża ciśnień zostały wpisane na listę obiektów zabytkowych. W latach dziewięćdziesiątych linię kolejową zamknięto z powodu braku rentowności i opuszczone obiekty dworcowe ulegały sukcesywnemu niszczeniu. Istniało realne zagrożenie, że podzielą losy wielu innych historycznych budowli i nic z nich nie pozostanie.

Produkt

W 2003 roku właścicielami stacji Białowieża Towarowa zostały osoby fizyczne, które podjęły działania remontowe pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W budynku dworcowym urządzono restaurację, którą nazwano „Carska” zaś w znajdującej się w pobliżu wieży ciśnień urządzono pokoje noclegowe. W sąsiedztwie jest też ruska bania i wagony z pokojami noclegowymi stylizowanymi na carskie salonki.

Wystrój i wyposażenie restauracji przypomina czasy carskie. Menu zawiera potrawy polskie i rosyjskie.

Całość, w znacznym stopniu nawiązuje do historii miejsca, odzwierciedlając elementy dawnej kultury dostojników carskich na białowieskiej ziemi.

Informacje szczegółowe

www.carska.pl

Szlak Krainy Otwartych Okiennic

Podmiot odpowiedzialny: Kraina Otwartych Okiennic powstała z inicjatywy Północnopodlaskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków (obecnie Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków). Aktualnie brak podmiotu zarządzającego szlakiem.

Kontekst

Układy przestrzenne wsi usytuowanych w Regionie Puszczy Białowieskiej posiadają często charakter tzw. ulicówek, gdzie budynki mieszkalne postawione są szczytem do głównej drogi. Materiał do ich budowy pozyskiwano zazwyczaj z sosnowego, puszczańskiego starodrzewu. Niektóre domy posiadają bogate zdobnictwo architektoniczne, będące świadectwem wzorów rosyjskich przyniesionych przez rodziny wracające z tzw. bieżeństwa w latach dwudziestych ubiegłego wieku. Znaczący wpływ miała również architektura budynków carskich, takich jak dworce kolejowe czy urzędy, projektowane przez rosyjskich architektów, na obszarze zaboru rosyjskiego, na przełomie XVIII i XIX wieku.

Zdobnictwo to upowszechniło się w okresie międzywojennym nadając szczególnego charakteru niekiedy całym wsiom a nawet skupieniom kilku wsi. Również w latach powojennych tradycje zdobnicze były kontynuowane przez niektórych gospodarzy. Liczba i zróżnicowanie zdobień odzwierciedlały często poziom zamożności gospodarza i jego pozycję społeczną. Z biegiem czasu, motywy elementów zdobniczych ulegały pewnym przekształceniom, zależnie od możliwości ich wykonania przez miejscowych cieśli i stolarzy.

W czasach dzisiejszych wsie z bogato zdobionymi budynkami drewnianymi stanowią kapitał turystyczny, który, odpowiednio zarządzany, może przyczynić się do generowania dochodów przez miejscową ludność.

Produkt

Kraina Otwartych Okiennic to trzy położone w sąsiedztwie wsie: Puchły, Soce i Trześcianka. Zlokalizowane są w dolinie malowniczej rzeki Narwi. Wszystkie są nieszablonowe pod względem architektonicznym. Cechują się dużą ilością budynków drewnianych z niezwykle bogatymi, misternie rzeźbionymi zdobieniami okien, drzwi i ganków w zabudowaniach mieszkalnych i gospodarczych. Cechą charakterystyczną znacznej liczby domów są barwnie malowane okiennice. O wyjątkowości tych wsi świadczą również bogate architektonicznie, historyczne obiekty sakralne w postaci cerkwi, kościoła, kaplicy i licznych krzyży.

Na szlaku znajdują się gospodarstwa agroturystyczne, z których gospodarstwo „Swojskie Klimaty” położone w Trześciance oferuje regionalne obiady w sezonie letnim. Jest też oferta wynajmu kajaków i spływu Narwią oraz możliwość rozbicia namiotu na kategoryzowanym campingu. Oferta szlaku Kraina Otwartych Okiennic jest propozycją edukacji regionalnej w zakresie krajobrazu kulturowego doliny rzeki Narew.

Informacje szczegółowe

<https://polskazachwyca.pl/ciekawostki/kraina-otwartych-okienic-oryginalna-wizytowka-podlasia/>

Wilcza noc

Podmiot odpowiedzialny: Białowieski Park Narodowy z partnerami krajowymi i białoruskimi

Kontekst

Puszcza Białowieska powszechnie kojarzy się z żubrem. Żyje w niej jednak wiele innych zwierząt, które znamy na ogół bardzo powierzchownie. Jednym z mieszkańców puszczy jest wilk znany dzieciom z bajki „Czerwony Kapturek” autorstwa braci Grimm, dorosłym z trylogii Sienkiewicza. Umieszczawiany w literaturze popularnej, najczęściej jako groźny drapieżnik, wydaje się być zwierzęciem niebezpiecznym dla ludzi. Jego leśne szlaki mogą krzyżować się z trasami turystycznymi z których korzystają piesi lub rowerzyści. Wobec rosnącej populacji wilków w Polsce, pojawia się coraz więcej pytań o możliwe zagrożenia ze strony tych zwierząt przy wykorzystaniu turystycznym terenów leśnych.

Produkt

Od kilku lat organizowane jest w okresie zimowym dwudniowe wydarzenie o charakterze popularno-naukowym związane z poznawaniem biologii wilka i jego życia w sąsiedztwie człowieka. W programie tego wydarzenia jest część konferencyjna zawierająca wyniki badań naukowych jak również relacje osób, które z przyczyn zawodowych lub hobbistycznych miały częsty kontakt z tymi drapieżnikami. Wieczorem organizowany jest spacer po Białowieskim Parku Narodowym, podczas którego identyfikowane są tropy wilka i ślady jego bytności w terenie. Spacer kończy się ogniskiem i wspomnieniami uczestników ze spotkań z wilkami.

Program drugiego dnia zawiera grupowe wyprawy w teren celem szukania tropów wilków i innych zwierząt puszczańskich. Całość wydarzenia pozwala przybliżyć uczestnikom rolę wilka w przyrodzie, poznać jego zachowania i cechy biologiczne. Jest interesującym przedsięwzięciem zarówno dla przyrodników, jak też osób nie związanych zawodowo z biologią i ochroną przyrody.

Informacje szczegółowe

www.bpn.com.pl

Borysówka – wieś drewniana

Podmiot odpowiedzialny: Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka

Kontekst

Mieszkańcy wielu podlaskich wsi, zajmują się nadal tradycyjnym rolnictwem, opartym na uprawie niewielkich areałów ziemi. Wsie o charakterze rolniczym nie wyróżniają się niczym szczególnym spośród innych a tym samym nie generują impulsów rozwojowych. Niskie dochody z drobotowarowego rolnictwa powodują migrację ludzi młodych do miast i wyludnianie się wsi. Skutkiem tego jest na ogół spadek aktywności społecznej który przyczynia się do coraz słabszych kontaktów międzyludzkich. Prowadzi to ostatecznie do utraty wspólnotowości i sukcesywnego zamierania życia na wsi.

Skutecznym sposobem ożywienia gospodarczego i społecznego wsi jest wypracowanie pomysłu na jej rozwój, oparty na lokalnych zasobach przyrodniczych, kulturowych czy historycznych. Praca nad nową specjalizacją wsi integruje mieszkańców i czyni ich współautorami pomysłu, co znacznie ułatwia realizację etapów wdrożeniowych. Istotną rolę odgrywają też liderzy inicjujący kolejne zdarzenia prowadzące do zmiany świadomości mieszkańców, zmiany wizerunku wsi i podejmowania nowych form aktywności.

Wioski, których mieszkańcy posiadają nowy pomysł na rozwój są to tzw. wioski tematyczne. Cechują się wysokim stopniem wyróżnialności spośród innych, co z kolei przyciąga turystów i inwestorów.

Produkt

Wieś Borysówka znajduje się na terenie gminy Hajnówka. Liczy około 100 mieszkańców. Od kilku lat prężnie działa w niej Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka. Z jego inicjatywy podejmowane są działania edukacyjne i zabawowe związane z tematem drewna i jego roli w przeszłości i obecnie. Spacer przez wieś zabudowaną głównie drewnianymi budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi pozwala poznać kanony tradycyjnego podlaskiego budownictwa. Przy niektórych zagrodach

znajdują się tablice z opisem dawnych zawodów związanych z obróbką drewna, tj.: snycerza, tracza, drwala, bednarza, kołodzieja. W środku wsi znajduje się „Maciejukowe Siedlisko” gdzie można zobaczyć, jak dawniej mieszkało, i samemu spróbować wykonywania dawnych czynności gospodarskich (cięcie drewna, tkanie na krosnach, pranie na tarze i z użyciem pralki „Frani”). Zwiedzający mogą też skosztować smakołyków regionalnej kuchni.

Programy oferowane turystom zawierają propozycje działań edukacyjnych i rekreacyjnych. Skierowane są do dzieci, młodzieży i dorosłych. Większość programów oparta jest na tradycyjnej kulturze mieszkańców, kształtowanej przez wielowiekowe sąsiedztwo terenów puszczańskich.

Informacje szczegółowe

<https://lot.bialowieza.pl/planujemy-pobyt/spedz-czas-aktywnie-oferta-wioski-tematycznej-borysowka-wies-drewniana/>

Żubr Pompik

Podmiot odpowiedzialny: Tomasz Samojlik

Kontekst

Walory przyrodnicze Puszczy Białowieskiej i potrzeba edukacji w zakresie ich ochrony wymaga stosowania różnorodnych narzędzi, zależnych od specyfiki docelowego odbiorcy. Działalność edukacyjną w zakresie ekologii prowadzi w regionie wiele podmiotów, m.in. Białowieski Park Narodowy i nadleśnictwa. Odbiorcami tych działań są rokrocznie tysiące osób w różnym wieku, odwiedzające region w celach turystycznych i edukacyjnych. Równie interesujące i efektywne są pomysły osób fizycznych, stosujących indywidualne formy budowania świadomości ekologicznej, promujące wartości przyrodnicze i kulturowe Puszczy Białowieskiej i potrzebę ich zachowania dla przyszłych pokoleń.

Produkt

Żubr Pompik jest bohaterem książek i komiksów, których autorem jest Tomasz Samojlik – biolog, pisarz i rysownik. Publikacje opowiadają o przygodach małego żubra Pompika i jego rodziny. Jego przyjazna i pozytywna życiowa postawa oraz szereg przygód jakie napotyka w swoim podróżniczym życiu edukują dzieci o świecie przyrody, stanowiąc jednocześnie doskonałą rozrywkę. Podróże odbywane przez żubrzą rodzinę pozwalają poznawać nie tylko Puszcę Białowieską, z której rodzina ta pochodzi, ale też inne miejsca w Polsce, przede wszystkim parki narodowe. Opowiadana w wielu

tomach historia żubra Pompika jest doskonałą lekcją budowania harmonii i równowagi w dziecięcym poznawaniu świata i rozwijania umiejętności społecznych w relacjach z dziećmi i dorosłymi. Jest jednocześnie skutecznym narzędziem promującym przyrodę Puszczy Białowieskiej pośród młodego pokolenia. Żubr Pompik, jako przyjaciel dzieci w poznawaniu świata przyrody, jest również bohaterem wydarzeń kulturalnych skierowanych do najmłodszych, organizowanych przez Urząd Miasta Hajnówka.

BPN uhonorował autora poczytnych publikacji i i ich głównego bohatera. Jeden z żubrów w Rezerwacie pokazowym Żubrów, urodzony w 2008 roku otrzymał imię Pompik na cześć bohatera książki pt. „Żubr Pompik. Tropy na śniegu i inne opowieści”.

Informacje szczegółowe

www.tomaszsamojlik.pl

